

ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Όνομα: Παναγιώτης Τσιακούμης

Τμήμα: Β2'

Χρονιά: 2021-2022

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Ραϊτσίνη Χριστίνα

- Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἐνοιώσες
στὰ μαρμαρένια ἀλώνια;

Εἴμ' ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
Στὴν Ἐφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.
Στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω! –

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «ΙΑΜΒΟΙ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΙΣΤΟΙ»)

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΚΡΙΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

Ακριτικά τραγούδια είναι τα δημοτικά τραγούδια που αναφέρονται στα επιτεύγματα των Ακριτών, των φρουρών των ανατολικών συνόρων της Βυζαντινής αυτοκρατορίας με την Μικρά Ασία. Τα ακριτικά τραγούδια είναι τα αρχαιότερα ελληνικά δημοτικά τραγούδια που έχουν σωθεί και συγγενεύουν με το γνωστό αφήγημα του 12^{ου} αιώνα << Έπος του Διγενή Ακρίτα >>.

Τα Ακριτικά τραγούδια υπήρξαν τον 8ο-9ο αιώνα, στην Μικρά Ασία και κυρίως στην Καππαδοκία (στην περιοχή του Ευφράτη, του Ταύρου και του Αντίταυρου). Την προστασία των περιοχών αυτών είχαν αναλάβει οι Ακρίτες, επομένως έτσι ονομάστηκαν και τα τραγούδια τους. Η σύνθεσή τους ανυψώνεται αργότερα, δηλαδή τον 11^ο-12^ο αιώνα. Την ύπαρξή τους μαρτυρεί η αναφορά του Αρέθα, ο οποίος ήταν αρχιεπίσκοπος Καισαρείας τον 9^ο-10^ο αιώνα. Το παλαιότερο Ακριτικό τραγούδι που έχει σωθεί είναι το << Άσμα του Αρμούρη >> που υπάρχει σε χειρόγραφο του 15^{ου} αιώνα. Ωστόσο, η πλειοψηφία των σημερινών γνωστών Ακριτικών τραγουδιών είναι καταγραφές του 19^{ου} ή και των αρχών του 20^{ου} αιώνα και έχουν τις ρίζες τους στην Κύπρο, στην Κρήτη και στον Πόντο. Η παλαιότητα του περιεχόμενου των τραγουδιών επιβεβαιώνεται και από την μνεία των Σαρακηνών, της Συρίας και της Αραβίας και από τα βυζαντινά ονόματα των ηρώων, όπως Αλέξιος, Κωνσταντίνος, Θεοφύλακτος. Σε κάποιες από τις παραλλαγές όμως με την πάροδο του χρόνου προστέθηκαν και νεότερα ιστορικά γεγονότα, όπως η αναφορά στους Τούρκους και την άλωση της Κωνσταντινούπολης.

Τα ακριτικά τραγούδια διαδόθηκαν στην Ελλάδα όχι μόνο στις περιοχές όπου ζούσαν οι ακρίτες αλλά και στην Ηπειρωτική Ελλάδα. Επιπρόσθετα, μαζί με τα τραγούδια διαδόθηκαν και η φήμη μαζί με την ανδρεία και τη λεβεντιά των ακριτών. Με το πέρασμα των χρόνων δημιουργήθηκε ένα πλήθος παραλλαγών για τους ίδιους τους ακρίτες και για τα επιτεύγματά τους. Έτσι, στην σημερινή εποχή υπάρχουν τα αυτούσια ακριτικά τραγούδια χωρίς τις αλλαγές και οι παραλλαγές αυτών.

Ένα αυτούσιο ακριτικό τραγούδι είναι το εξής:

Και συγκροτά τον πόλεμον καλά και ανδρειωμένα.
τας άκρας άκρας έκοπτεν και η μέση εδαπανάτον.
Μα τον κυρ Ήλιον τον γλυκύν, μα την γλυκέαν του μάναν,

όλη μέρα τους έκοπτε την άνω ποταμίαν
και όλη νύκτα τους έκοπτε την κάτω ποταμίαν.

Έθεσεν και αποθέσεν τους, κανένα δεν αφήκε.
Απέξευσε ο νεώτερος να τον βαρήση ο αέρας
και ένα σκυλίν, Σαρακηνός, σκυλίν μαγαρισμένον,
εγκρύμματα τον έβαλεν και επήρε του τον μαύρον,
επήρε του τον μαύρον του, επήρε τον ραβδίν του.
Μα τον κυρ Ήλιον τον γλυκύν, μα την γλυκέαν του μάναν
σαράντα μίλια τον εδίωχνε πεζός με το λουρίκιν
και άλλα σαράντα τέσσαρα πεζός με τα γονάτια.
εκεί τον εκατέφθασε εις της Συρίας την Πόρταν
και εβγάνει το σπαθίτσι του και επαίρνει του το χέριν.¹

Τα ακριτικά τραγούδια είναι γνωστά για το πλούσιο σε ποικιλία περιεχόμενό τους. Κυρίως, τα ακριτικά τραγούδια περιγράφουν με παραστατικότητα ηρωικά και πολεμικά γεγονότα χρησιμοποιώντας απλή και καθημερινή γλώσσα. Τα ακριτικά τραγούδια έχουν κύριο στόχο να διαδώσουν την ανδρεία των ακριτών και την αντιπαλότητα που επικρατεί ανάμεσα στο Βυζάντιο και στις άγριες και βάρβαρες πράξεις των Βάρβαρων και των Αράβων. Έτσι, οι ακρίτες περιγράφονται να διακατέχονται από λεβεντιά, ανδρεία, μαχητικότητα και υπερφυσικές πολεμικές ικανότητες τις οποίες εξασκούν από πολύ μικρή ηλικία ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στο πεδίο της μάχης. Ήρωας σε αρκετά από αυτά τα τραγούδια είναι ο Διγενής Ακρίτας, τον οποίο θεωρούσαν τον καλύτερο ακρίτα πολεμιστή καθώς δεν είχε τραυματιστεί ποτέ και νικούσε οποιονδήποτε πολεμούσε μαζί του. Τέλος, μια μεγάλη ποικιλία ακριτικών τραγουδιών περιγράφει τον θάνατο του Διγενή Ακρίτα όταν παλεύει ενάντια στον Χάρο. Σύμφωνα με τα ακριτικά τραγούδια και τις ζωγραφιές αυτών υπάρχουν εικόνες του Διγενή Ακρίτα οι οποίες βρίσκονται παρακάτω.

¹ Άσμα του Αρμούρη, στ. 85-98

Με τα Ακριτικά τραγούδια και με το Έπος του Διγενή Ακρίτα έχει δημιουργηθεί μια μάζα φιλολογικών προβλημάτων. Επικρατούν δύο

απόψεις. Αρχικά, μια άποψη υποστηρίζει πως το Έπος είναι βασισμένο στο περιεχόμενο των δημοτικών τραγουδιών και η άλλη υποστηρίζει πως τα ακριτικά τραγούδια αποτελούν παράγωγα του έπους. Η σημερινή πιο αποδεκτή άποψη λέει πως το έπος και τα ακριτικά τραγούδια έχουν αρκετά κοινά στο περιεχόμενό τους. Ωστόσο, δεν αποκλείει το ενδεχόμενο πολλά ακριτικά τραγούδια να προέρχονται από το Έπος.

ΑΥΤΟΥΣΙΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ο αείμνηστος Ν. Σβορώνος είχε πει.:

«Δεν έχουμε κανένα στοιχείο συγκεκριμένο για να παρακολουθήσουμε το πραγματικό περιεχόμενο της εθνικής συνείδησης του λαού, των λαϊκών μαζών. Μπορούμε όμως [...] να πούμε ότι η βυζαντινή ιδέα, παρά την απομάκρυνση, διά μέσου της ορθοδοξίας συγκίνησε τη λαϊκή ψυχή»²

Τέλος, Ο Ν. Πολίτης γράφει:

«Από των εσχατιών της Καππαδοκίας μέχρι των Ιονίων νήσων, και από της Μακεδονίας και των χωρών των δυτικών ακτών Ευξείνου και Κρήτης και της Κύπρου, άδονται μέχρι του νυν άσματα αφηγούμενα τους άθλους και τας περιπετείας του Διγενή και τους αγώνας αυτού προς τους Απελάτας και τους Σαρακηνούς, και φέρονται δια στόματος παραδόσεις αναφερόμεναι εις τόπους και αντικείμενα, μεθ' ων συνδέεται το όνομα αυτού. Εις ταύτα η φαντασία του λαού εγκατέπλεξε μύθους, ων τους πλείστους παρέλαβεν ανακαινίσασα εκ της πλουσίας μυθικής κληρονομίας της αρχαιότητος, και απήρτισε τον ιδεώδη τύπον ήρωος νεαρού ως ο Αχιλλεύς, κραταιού ως ο Ηρακλής και ενδόξου ως ο Αλέξανδρος. Εν κεφαλαίω δ' ειπείν· εις τον Διγενή Ακρίταν αποκορυφούνται οι πόθοι και τα ιδεώδη του ελληνικού έθνους, διότι εν αυτώ συμβολίζεται η μακραίων και άληκτος πάλη του ελληνικού προς τον μουσουλμανικόν κόσμον»³

²Σβορώνος Ν., (1989)

³ Ν. Πολίτου (1920), Λαογραφικά Σύμμεικτα (Περί του εθνικού έπους των νεωτέρων Ελλήνων), τ. Α' σ. 244

Η ΑΠΟΨΗ ΜΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Κατά την γνώμη μου, τα ακριτικά τραγούδια αποτελούν ένα όμορφο στοιχείο του πολιτισμού της χώρας μας που περνάει από γενιά σε γενιά αναδεικνύοντας τον πολιτισμό, την κουλτούρα και την ιστορία της Ελλάδας. Τέλος τα ακριτικά τραγούδια μου μεταφέρουν ανάμεικτα συναισθήματα, όπως λύπη και στεναχώρια για τις δυσκολίες και τα βάσανα που πέρασαν, περηφάνια για τα επιτεύγματά τους και ενδιαφέρον για την ωραία τους μουσική και τους στίχους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ιστοσελίδες:

Wikipedia, 6/3/2022

Βιβλία:

Νικόλαος Πολίτης, Λαογραφικά Σύμμεικτα, Δημοσιεύματα Λαογραφικού Αρχείου, 1920, Αθήνα